

SOSYAL TURİZM ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Melahat AVŞAR^{1*}

ORCID: 0000-0002-5700-2061

<https://doi.org/10.7460/turar.1519016>

ÖZ

Günümüzde insanlar, fiziksel sağlık kadar zihinsel sağlığın da önemli olduğunun farkına varmışlardır. Mevcut ortamdan bir süre uzaklaşmak, yeni yerler görmek, farklı deneyimler yaşamak ve sosyalleşmek başta olmak üzere turizm faaliyetlerinin insanlar üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir. Turizmin bir lüks olmaktan çıkıp toplumda yaşayan her kesim için ulaşılabilir olması oldukça önemli hale gelmiştir. Bu kapsamda sosyal turizme önem verilmesi ve geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma ile sosyal turizm ile ilgili geçmişten günümüze kadar yapılan yayınların gelişim süreci ve literatürdeki boşlukları görmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Web of Science (WoS) veri tabanından veri elde edilmiş ve bu verilerin bibliyometrik analiz ile incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bu verilerin analizi için VOSviewer programından faydalanılmıştır. 2024 yılının temmuz ayında “social tourism” anahtar kelimesiyle Web of Science’da yer alan 313 yayına ulaşılmıştır. İlk yayının 1977 yılında yapıldığı ve Scott McCabe’nin de en fazla yayın yapan yazar olduğu belirlenmiştir. Yayınların ağırlıklı olarak Web of Science’ta SSCI (136) ve ESCI (106) endekslerinde tarandığı belirlenmiştir. Yapılan anahtar kelime analizinin sonucunda en çok kullanılan anahtar kelimeler sırasıyla “sosyal turizm” (117), “turizm” (44), “erişilebilir turizm” (14), “engellilik” (14), “iyi oluş hali” (10) ve “ulaşılabilirlik” (10) olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal turizm, bibliyometrik analiz, Web of Science.

^{1*} Sorumlu Yazar: Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Amasya Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkrâm Hizmetleri Bölümü, Amasya, Türkiye, melahat.avsar@amasya.edu.tr

Geliş/Submitted: 19.07.2024- **Kabul/ Accepted:** 28.08.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

APA: Avşar, M. (2024). Sosyal Turizm Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz, Turar Turizm ve Araştırma Dergisi, 13 (2), 137-150.

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON SOCIAL TOURISM

ABSTRACT

Nowadays, people have realized that mental health is as important as physical health. It is known that tourism activities have positive effects on people, especially getting away from the current environment for a while, seeing new places, having different experiences and socializing. It has become very important for tourism to be accessible to all segments of society rather than a luxury. In this context, the need to attach importance to and develop social tourism emerges. This study aims to see the development process of publications on social tourism from past to present and the gaps in the literature. For this purpose, data was obtained from the Web of Science (WoS) database and it was aimed to examine these data through bibliometric analysis. VOSviewer program was used to analyze the data obtained. In July 2024, 313 publications were found in Web of Science with the keyword “social tourism”. It was determined that the first publication was made in 1977 and Scott McCabe was the most published author. It was determined that the publications were mainly scanned in SSCI (136) and ESCI (106) indices in Web of Science. As a result of the keyword analysis the most used keywords are “social tourism” (117), “tourism” (44), “accessible tourism” (14), “disability” (14), “well-being” (10) and “accessibility” (10).

Keywords: Social tourism, bibliometric analysis, Web of Science.

1. GİRİŞ

McCabe’ye (2009:683) göre bir sosyal politika aracı olarak “*tatile neden ihtiyaç duyulduğu*” sorusunu yanıtlamak yerine “*tatilin neden gerekli olduğunu*” düşünmek gerekmektedir. Çünkü günümüzün yoğun çalışma koşulları ve kalabalık şehir hayatı insanları hem fiziksel hem de zihinsel olarak oldukça fazla yormakta ve yıpratmaktadır. Bu bağlamda tatil bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bıçkı, Ak ve Özgökçeler (2013:49) de çalışan kişilerin yoğun çalışma şartlarından dolayı hem psikolojik hem de fiziksel olarak yaşadıkları baskının tatile olan ihtiyacı kuvvetlendirdiğini belirtmektedirler. Ayrıca Kouřilová ve Kratochvílová’ya (2014:63) göre sosyal turizm, fiziksel veya sosyal engeli olan bireylerin de turizm faaliyetlerine katılımını dikkate almaktadır. Bu açıdan sosyal turizm faaliyetleri oldukça önem arz etmektedir.

Turizm artık bir lüks olmaktan çıkıp bir zorunluluk olarak algılandığı için turizm araştırmalarında turizmin; sağlık, iyi oluş hali, mutluluk ve yaşam kalitesi üzerindeki etkileri başta olmak üzere turistlerin yaşamlarını zenginleştirmede oynadığı role önemli bir vurgu yapılmaktadır (McCabe ve Diekmann, 2015:194). Küresel ekonomik kalkınma, artan refah ve

mevcut boş zamanlardaki gelişmelerin bir sonucu olarak turizm daha da gelişmekte olduğu için toplumun dezavantajlı üyelerinin turizm faaliyetlerine katılma erişimindeki eşitsizliklerin de dikkate alınması gerekmektedir (McCabe, 2020:63). Çünkü toplumun tüm kesimi için turizm faaliyetlerine katılım ulaşılabilir olmalıdır. Sarı, Çakır ve Doğan (2022:20) da toplumda ekonomik gücü zayıf olan kesimin de turizm faaliyetlerinden yoksun kalmamasının ve turizm faaliyetlerine herkesin katılımının sağlanabilmesi için sosyal turizme önem ve ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Turizm faaliyetlerinin insanların yaşam kalitesi ve iyi oluş halleri üzerindeki olumlu etkisi göz önüne alındığında turizmin herkes için erişilebilir olması açısından sosyal turizmin önemi artmaktadır. Bu konuda özellikle yerel yönetimlere ve turizm planlamacılarına önemli görevler düşmektedir. Bu çalışma ile sosyal turizm ile ilgili yapılan çalışmaların bibliyometrik analiz ile ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda sosyal turizm ile ilgili yapılan çalışmaların ilk ne zaman başladığı, anahtar kelimeler aracılığıyla hangi konuların ağırlıklı çalışıldığı, yazarlar ve kurumlar ile ilgili bilgiler bütünsel bir bakış açısıyla sunulmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sosyal turizm, engelli veya sosyal dezavantajlı kişilerin katılımını teşvik eden aynı zamanda çevre dostu uygulamaları da teşvik ettiği için bölgenin çevresel sürdürülebilirliğine zarar vermeyen bir turizm türüdür (Kouřilová ve Kratochvílová, 2014:64). Sosyal turizmin temel amacı, ekonomik gücü zayıf olan kişilerin turistik faaliyetlere katılması sağlanarak zihinsel ve bedensel yıpranmalarının azaltılması ve çeşitli açılardan gelişmelerinin sağlanmasıdır (Kızılırmak ve Mugan Ertuğral, 2012:33). Sosyal turizm çalışmaları genç ailelere ve engelli kişilere yönelik faydalar üzerinde yoğunlaşmıştır (Morgan, Pritchard ve Sedgley, 2015:1). Fakat yaşlılara yönelik sosyal turizm, nüfusun yaşlanması ve sosyal dışlanmanın yanında yaşlı nüfusun karşılaştığı maddi ve sağlık engelleri gibi birçok faktör nedeniyle giderek önemli hale gelmektedir (Eusébio vd., 2016:20).

Tatiller, insanların aileleri ve arkadaşları ile kaliteli vakit geçirebileceği zamanlar olduğundan dolayı burada geçirilen zaman ve gerçekleştirilen faaliyetler genellikle kişisel gelişim ve tatminle bağlantılıdır ve bu nedenle turizm, öznel iyi oluşa özellikle de benliğin mutluluk verici yönlerine katkı sağlamak ve gelişimsel yönleriyle bağlantı kurmaktadır (McCabe ve Johnson, 2013). Literatürde bu alanda yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde sosyal turizmin önemi daha net görülmektedir. McCabe, Joldersma ve Li'nin (2010) Birleşik Krallık'taki düşük gelirli aileler arasında iyi oluş hali, yaşam kalitesi ve tatile katılım arasındaki ilişkiyi araştırdıkları

çalışmalarında düşük gelirli aileler arasındaki yaşam kalitesinde artışların olduğu ortaya konmuştur. Morgan, Pritchard ve Sedgley (2015) ekonomik açıdan dezavantajlı olan yaşlı insanların tatil fırsatları ile iyi oluş halleri arasındaki bağlantıları araştırdıkları çalışmalarında, sosyal turizm gezilerinin yaşlı insanların öznel iyi oluş halleri ve sosyal katılım düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabileceğini, özsaygı ve güvenlerini artırabileceğini tespit etmişlerdir. Ferrer vd. (2016) sosyal turizm ve sağlıklı yaşlanma üzerine yaptıkları çalışmalarında, turizm faaliyetlerine katılan yaşlı insanların sağlık durumlarının daha iyi olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca turist ve turist olmayan grupları karşılaştırdıkları çalışmalarında yaşlı turistlerin turist olmayanlara göre kendilerini daha iyi algılayan fiziksel ve zihinsel sağlığa sahip oldukları ve yaşamlarından daha memnun oldukları ortaya konmuştur. Pyke, Pyke ve Watuwa'nın (2019) sosyal turizm ve iyi oluş hali üzerine yaptıkları çalışmalarının sonucunda gezilerin, aile ilişkileri, sosyal yaşam, maddi refah ve boş zaman üzerinde olumlu etkisinin olduğu belirlenmiştir. Sariipek ve Demir Sariipek'in (2023:610) sosyal turizmin engelli bireyler ve ailelerinin üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmalarının sonucunda sosyal turizmin engelli bireyler üzerinde “mutluluk”, “iyileşme”, “iletişim kurma”, “topluma uyum sağlama” ve “harekete geçme” konularında etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Sosyal turizm, turizmin mevsimsel özelliğinin önüne geçilmesi ve sürdürülebilirlik açısından da önemli bir yere sahiptir. Özellikle bazı destinasyonlar belli dönemlerde aşırı talep görmektedir. Ama sosyal turizm sayesinde sezon dışı kalan zamanlarda da turizm faaliyetlerinin devam etmesi sağlanabilir ve bu sayede yerel halk ekonomik olarak daha çok fayda elde edebilir. Cisneros-Martínez, McCabe ve Fernández-Morales'e (2018) göre de sosyal turizm, talebin daha eşit dağılımını sağlamak için bir çözüm sunarken, aynı zamanda turistlerin yaşam kalitesine ve tatil yerlerinin ve bölgelerin ekonomik sürdürülebilirliğine de katkı sağlamaktadır. Ayrıca Eusébio vd., (2016:5) turizm destinasyonları için sosyal turizm programlarının ekonomik uygunluğunu değerlendirdikleri çalışmalarının sonucunda sosyal turizm programlarının mevsimselliğinin azalması, yerel ekonominin çeşitlenmesi ve canlandırılması konusunda yerel topluluklar üzerinde önemli olumlu etkilerinin olduğunu tespit etmişlerdir.

3. YÖNTEM

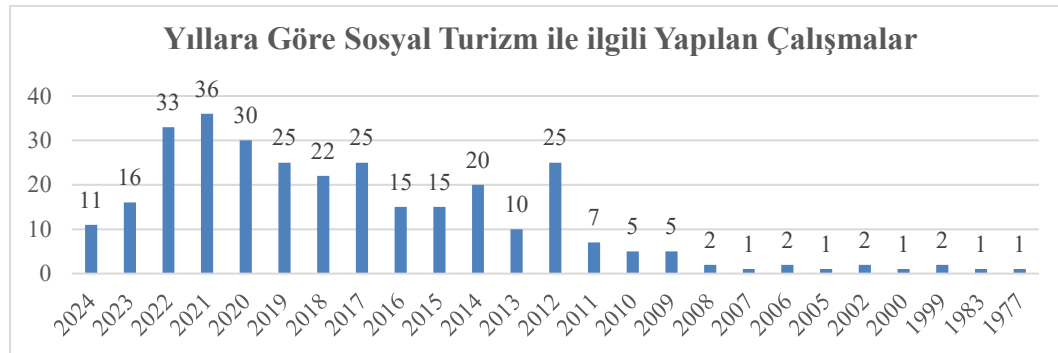
Bu çalışma ile sosyal turizm ile ilgili geçmişten günümüze kadar yapılan yayınların gelişim süreci ve literatürdeki boşlukları görmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Web of Science (WoS) veri tabanından veri elde edilmiş ve bu verilerin bibliyometrik analiz ile incelenmesi amaçlanmıştır. Albaş'a (2023:140) göre günümüzde, bibliyometrik analiz yapmak

ve veri elde etmek için birçok veri tabanı bulunmaktadır, fakat bu veri tabanlarından en eski olanı ve en yaygın olarak kullanılanı Web of Science (WoS) veri tabanıdır. Bu yüzden bu çalışmada veri elde etmek için Web of Science veri tabanından faydalanılmıştır. Elde edilen bu verilerin analizi için VOSviewer programından faydalanılmıştır. 2024 yılının temmuz ayında “social tourism” anahtar kelimesiyle Web Of Science’da yer alan 313 yayına ulaşılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda sosyal turizm konusunda yapılan çalışmalar ele alınmış ve bu kapsamda anahtar kelime analizi, ortak yazar analizi, kurumların ortak yazarlığı analizi, ülkelerin ortak yazar analizi yapılarak sosyal turizm konusunda literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

Web of Science’da sosyal turizm konusunda yapılan ilk çalışma 1977 yılındadır. Sosyal turizm anahtar kelimesiyle yapılan arama sonucunda 313 yayının 239’u makale, 33’ü bildiri kitabında, 19’u kitap bölümü, 13’ü kitap incelemesi, 13’ü editoryal materyal, 12’si inceleme makalesi, 6’sı erken görünüm çalışması, biri mektup ve biri de geri çekilmiş yayındır. Grafik 1’de yıllara göre sosyal turizm ile ilgili yapılan çalışmalar yer almaktadır.

Grafik 1: Yıllara Göre Sosyal Turizm ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Kaynak: Grafik, yazar tarafından Web of Science verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur. Yıllara göre sosyal turizm konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde ilk çalışmanın 1977 yılında yapıldığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda çalışma sayısında artış olduğu dikkat çekmektedir. Sosyal turizm konusunda en çok yayın yapılan dergiler ve yayın sayısı Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Sosyal Turizm Konusunda En Çok Yayın Yapılan Dergiler ve Yayın Sayısı

Dergi Adı	Yayın Sayısı
Annals of Tourism Research	22
Current Issues in Tourism	16
Aspects of Tourism	11
Tourism Management	10
Journal of Policy Research in Tourism Leisure and Events	9
Social Tourism in Europe Theory and Practice	9

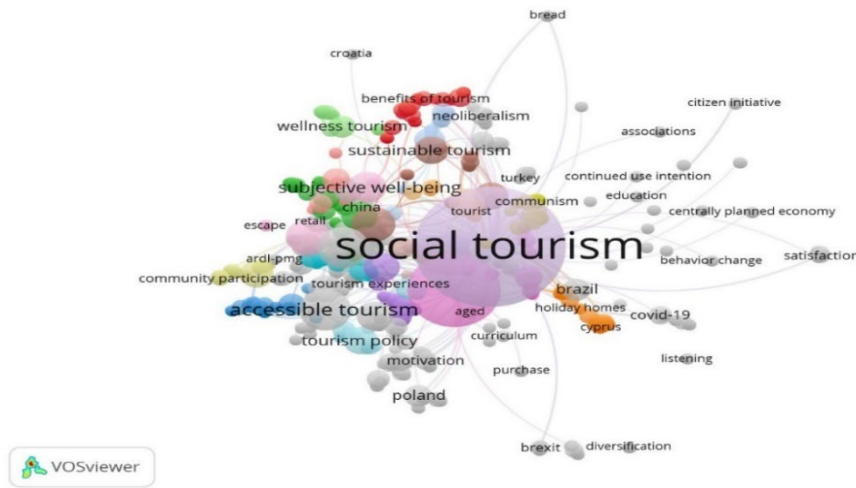
Sustainability	7
Anatolia International Journal of Tourism and Hospitality Research	6
Journal of Tourism and Cultural Change	6
Journal of Travel Research	6

Kaynak: Tablo, yazar tarafından Web of Science verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur. En çok yayının “Annals of Tourism Research” dergisinde (22) yayınlandığı görülmektedir. Annals of Tourism Research dergisinden sonra en fazla yayının “Current Issues in Tourism” (16) ve “Aspects of Tourism” (11) dergilerinde yapıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelime Analizi

Anahtar kelime analizi için “minimum bir anahtar kelime olsun” kriteri seçilmiştir. Analiz sonucunda 928 yayına ulaşılmıştır. Anahtar kelime analizi ilişki haritası sonuçları Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Anahtar Kelime Analizi İlişki Haritası

Yapılan anahtar kelime analizinin sonucunda en çok “sosyal turizm” (117) anahtar kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Sosyal turizm anahtar kelimesinden sonra ağırlıklı olarak “turizm” (44), “erişilebilir turizm” (14), “engellilik” (14), “iyi oluş hali” (10) ve “ulaşılabilirlik” (10) kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 2. Anahtar Kelime Sıklık Düzeyleri

Anahtar Kelime	Frekans
Sosyal turizm	117
Turizm	44
Erişilebilir turizm	14
Engellilik	14
İyi oluş hali	10
Ulaşılabilirlik	10

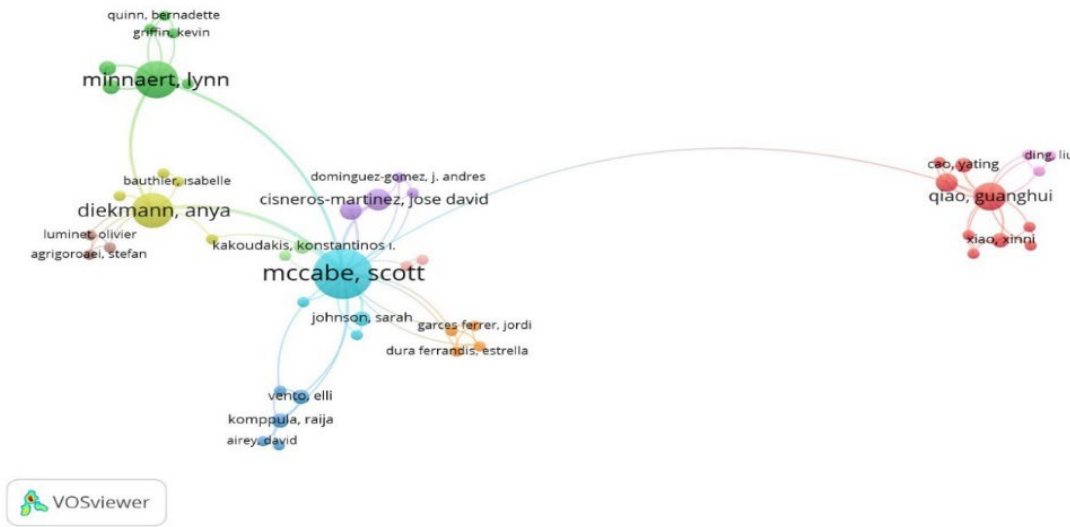
Öznel iyi oluş hali	8
Sürdürülebilir kalkınma	7
Refah	7
Kıdemli turizm	7
Boş vakit	7
Sosyal politika	7
Yaşlılar	7
Sürdürülebilir turizm	6
Kapsayıcı turizm	6

Kaynak: Tablo, yazar tarafından Web of Science verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Ortak Yazar İlişki Analizi

Ortak yazar analizine göre aralarında en fazla iş birliği olan yazarları belirlemek için en az bir yayın ve en az bir atıf kriteri belirlenmiş ve ağ haritası oluşturulmuştur. Belirlenen kriterler sonucunda 624 yazardan 457'si eşik değerleri karşılamaktadır.

Şekil 2. Ortak Yazar Analizi İlişki Haritası

Ortak yazar analizi sonucunda en çok Scott McCabe'nin (22) sosyal turizm konulu ortak çalışmasının olduğu görülmektedir. Scott McCabe'den sonra en fazla Lynn Minnaert (12) ve Anya Diekmann'ın (11) çalışmalarının olduğu görülmektedir. En fazla atıf sayısının sırasıyla Freya Higgins-Desbiolles'in (1056) ve Anya Diekmann'nın (476) aldığı görülmektedir.

Tablo 3. Ortak Yazar Doküman ve Atıf Sayısı

Yazar	Doküman	Yazar	Atıf
Scott McCabe	22	Freya Higgins-Desbiolles	1056
Lynn Minnaert	12	Scott McCabe	1028

Anya Diekmann	11	Anya Diekmann	476
Celeste Eusebio	9	Sarah Johnson	384
Guanghai Qiao	7	Lynn Minnaert	373
Ivica Linderova	7	Melanie Kay Smith	297
Elisabeth Kastenholz	5	A Saveriades	283
Jose David Cisneros-Martinez	4	Jun-Jie Hew	270
Diane Sedgley	4	Keng-Boon Ooi	270
Erica Schenkel	4	Garry Wei-Han Tan	270

Kaynak: Tablo, yazar tarafından Web of Science verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Kurumların Ortak Yazarlığı Analizi

Kurumların ortak yazar analizine göre aralarında en fazla iş birliği olan kurumları belirlemek için en az bir yayın ve en az bir atıf kriteri belirlenmiş ve ağ haritası oluşturulmuştur. Belirlenen kriterler doğrultusunda 395 kurumdan 286'sı eşik değerleri karşılamaktadır.

Şekil 3. Kurumların Ortak Yazarlığı İlişki Haritası

Kurumların ortak yazar analizine göre en fazla yayının Nottingham Üniversitesi'nde (20) olduğu görülmektedir. Nottingham Üniversitesi'nden sonra en fazla yayının Surrey Üniversitesi (12) ve Aveiro Üniversitesi'nde (11) olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Kurumların Ortak Yazar ve Atıf Analizi

Kurum	Dokuman	Kurum	Atıf
Nottingham Üniversitesi	20	Nottingham Üniversitesi	1026
Surrey Üniversitesi	12	South Australia Üniversitesi	709
Aveiro Üniversitesi	11	Surrey Üniversitesi	489
Malaga Üniversitesi	8	Libre Bruxelles Üniversitesi	449
Libre Bruxelles Üniversitesi	8	S Australia Üniversitesi	347
Zhejiang Gongshang Üniversitesi	8	Hungarian Acad Sci	297
Eastern Finland Üniversitesi	5	Budapest Metropolitan Üniversitesi	297
Consejo Nacl Invest Cient & Tecn	5	Tartu Üniversitesi	297

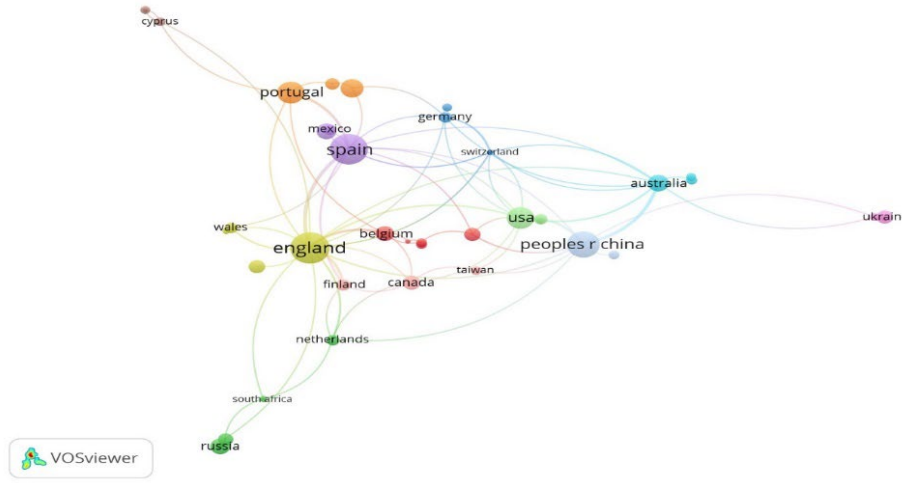
Cardiff Metropolitan Üniversitesi	4	Cyprus Coll	283
Alicante Üniversitesi	4	UCSI Üniversitesi	270

Kaynak: Tablo, yazar tarafından Web of Science verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Ülkelerin Ortak Yazarlığı Analizi

Ülkelerin ortak yazar analizine göre aralarında en fazla iş birliği olan ülkeleri belirlemek için en az bir yayın ve en az bir atıf kriteri belirlenmiş ve ağ haritası oluşturulmuştur. Belirlenen kriterler doğrultusunda 57 ülkeden 53'ü eşik değerleri karşılamaktadır.

Şekil 4: Ülkelerin Ortak Yazar İlişki Haritası

Ülkelerin ortak yazar analizine göre en fazla yayının (45) ve atfın (1776) İngiltere’de olduğu görülmektedir. İngiltere’den sonra en fazla yayının İspanya’da (41), atfın ise Avusturya’da (1156) olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Ülkelerin Ortak Doküman ve Atıf Analizi

Ülke	Doküman	Ülke	Atıf
İngiltere	45	İngiltere	1776
İspanya	41	Avusturya	1156
Çin Halk Cumhuriyeti	30	İspanya	531
ABD	22	ABD	504
Portekiz	22	Belçika	479
Çek Cumhuriyeti	16	Çin Halk Cumhuriyeti	463
Avusturya	13	Yeni Zelanda	452
Rusya	12	Malezya	341
Fransa	11	Macaristan	312
Arjantin	11	Kıbrıs	298

Kaynak: Tablo, yazar tarafından Web of Science verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde fiziksel sağlık kadar zihinsel sağlığın da öneminin farkına varılmıştır. Mevcut bulunulan ortamdan bir süre uzaklaşmak, yeni yerler görmek, farklı deneyimler yaşamak ve sosyalleşmek başta olmak üzere turizm faaliyetlerinin insanlar üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir. Turizmin bir lüks olmaktan çıkıp toplumda yaşayan her kesim için ulaşılabilir olması oldukça önemli hale gelmiştir. Bu kapsamda sosyal turizme önem verilmesi ve geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Düşük gelirli kişiler, dezavantajlı bireyler ve yaşlılar için sosyal turizmin iyi oluş hali üzerinde olumlu etkileri vardır (McCabe, Joldersma ve Li, 2010; Morgan, Pritchard ve Sedgley, 2015; Pyke, Pyke ve Watuwa, 2019). Ayrıca sosyal turizm bölgelerin ekonomik sürdürülebilirliğine de olumlu katkı sağlamaktadır (Eusébio vd., 2016; Cisneros-Martínez, McCabe ve Fernández-Morales, 2018). Sosyal turizm, 1950 ve 1960 yıllarından itibaren üzerinde durulan bir konu olduğu için sosyal turizm kavramı yeni bir kavram değildir (Bıçkı, Ak ve Özgökçeler, 2013:49). Fakat sosyal turizm konulu çalışmaların son yıllarda arttığı belirlenmiştir. Bu bağlamda sosyal turizmin önemi göz önüne alındığında özellikle bu alanda çalışmaların yapılmasına önem verilmesi önerilebilir. Ayrıca Albaş'ın (2023) da belirttiği gibi Web of Science, çoklu veri tabanına ve atıf verisine kolay erişim sağladığı için bu alanda çalışma yapacak olan akademisyenlere de bibliyometrik analizden faydalanılarak sosyal turizm konusunda yapılan çalışmalara ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunmak hedeflenmiştir.

Yıllara göre sosyal turizm üzerine yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde sosyal turizm kavramının yeni bir kavram olmadığı görülmektedir. Sosyal turizm konulu çalışmaların son yıllarda artmasının nedenlerinden biri tatilin bir istek değil bir ihtiyaç olarak görülmesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Çünkü günümüzün yoğun ve stresli çalışma koşulları, kalabalık şehir hayatı, belli bir süre bulunulan ortamdan uzaklaşma ihtiyacını ortaya koymaktadır. Özellikle çalışmaların 2020 (30), 2021 (36) ve 2022 (33) yıllarında daha çok arttığı görülmektedir. Bu yıllarda Covid-19 pandemisinin olduğu göz önüne alındığında pandeminin de sosyal turizmin önemini arttırdığı söylenebilir.

Sosyal turizm kapsamında yaşlılara, dezavantajlı ve düşük gelirli kişilere yönelik faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Fakat sosyal turizm kapsamında gençlere yönelik faaliyetler de yapılabilir. Örneğin üniversite öğrencilerine kültürel amaçlı etkinlikler ve geziler düzenlenebilir.

Yapılan anahtar kelime analizi sonucunda erişilebilir turizm ve sürdürülebilir turizm kavramlarının ve yine bu kavramlarla bağlantılı anahtar kelimelerin olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sosyal turizmin toplumdaki herkesin turizm faaliyetlerine katılabilmesi için önemli bir turizm türü olduğu söylenebilir. Ayrıca turizmin sürdürülebilirliği açısından da oldukça önemlidir.

En fazla Scott McCabe'nin sosyal turizm konulu ortak çalışmasının olduğu görülmektedir. Ayrıca McCabe ve Johnson (2013) turizmin düşük gelirli kişilerin refahına katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Ortak yazar atıf sayısında en fazla atıf alan Freya Higgins-Desbiolles'dir. Özellikle Higgins-Desbiolles (2006:1192) turizmin toplumsal gücünü ele aldığı çalışmasında turizmin insan hakları yönünü inceleyen "sosyal turizm" olgusuna vurgu yapmıştır.

Ülkelerin ortak doküman ve atıf analizi sonucunda en fazla yayının İngiltere'de olduğu görülmektedir. Ayrıca kurumların ortak yazar ve atıf analizine göre en fazla yayının Nottingham Üniversitesi'nde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Nottingham Üniversitesi'nin İngiltere'de olduğu göz önüne alındığında İngiltere'nin atıf ve yayın sayısında etkili olduğu söylenebilir.

Sarı, Çakır ve Doğan'nın (2022:20) sosyal turizm üzerine yaptıkları çalışmalarının sonucuna göre önemli turizm destinasyonlarından biri olan Antalya'nın Konyaaltı ilçesinde şehir merkezinde ve kırsal mahallelerinde yaşayan halkın büyük çoğunluğunun (%72,8) tatil yapmak için Konyaaltı'na gelmediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca yerel halkın başta ekonomik nedenler olmak üzere farklı sebeplerden dolayı tatil yapmak için de ilçenin turizm potansiyelinden faydalanamadığı ortaya konulmuştur. Bu bağlamda özel sektör ve yerel yönetimler başta olmak üzere tüm turizm paydaşlarının sosyal turizm konusuna önem vermeleri, turizm faaliyetlerinin herkes için ulaşılabilir olmasını sağlamaları ve bu konuda çalışmalar ve programlar geliştirmeleri önerilebilir.

Turizmin özelliklerinden biri de mevsimsel olmasıdır. Özellikle ekonomik gelirinin çoğunu turizmden kazanan destinasyonlarda, sosyal turizmin desteklenmesi ve sosyal turizm programlarının oluşturulması yerel halkın ve esnafın turizm gelirlerinin sezon dışında da devam etmesinin sağlanması açısından önemlidir. Bu açıdan tüm turizm paydaşlarının, toplumun içerisindeki dezavantajlı bireyleri ve düşük gelirli aileleri de düşünerek planlamalar yapmaları ve turizmin sürdürülebilirliğini de sağlamaları açısından önemli olduğunu dikkate almaları önerilebilir.

Bu çalışmanın önemli kısıtlarından biri sadece Web of Science’da taranan dergilerdeki sosyal turizm konulu çalışmaların ele alınmasıdır. Fakat gelecekteki çalışmalarda Web of Science dışında diğer veri tabanlarında taranan dergilerdeki yayınların da bibliyometrik analiz ile incelenmesi önerilebilir. Ayrıca bu çalışmada VOSviewer programı kullanılmıştır. Gelecekteki çalışmalarda farklı programlar kullanılarak da analizler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Albaş, F. (2023). Web of Science (WOS) veri tabanında işe angaje olma konulu çalışmaların bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 131-155. <https://doi.org/10.55119/artuklu.1363537>
- Bıçkılı, D., Ak, D., & Özgökçeler, S. (2013). Avrupa’da ve Türkiye’de sosyal turizm. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 49-73.
- Cisneros-Martínez, J. D., McCabe, S., & Fernández-Morales, A. (2018). The contribution of social tourism to sustainable tourism: A case study of seasonally adjusted programmes in Spain. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(1), 85-107. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1319844>
- Eusébio, C., Carneiro, M. J., Kastenholz, E., & Alvelos, H. (2016). The impact of social tourism for seniors on the economic development of tourism destinations. *European Journal of Tourism Research*, 12, 5-24. <https://doi.org/10.54055/ejtr.v12i.210>
- Ferrer, J. G., Sanz, M. F., Ferrandis, E. D., McCabe, S., & García, J. S. (2016). Social tourism and healthy ageing. *International Journal of Tourism Research*, 18(4), 297-307. <https://doi.org/10.1002/jtr.2048>
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an “industry”: The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism Management*, 27(6), 1192-1208. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.05.020>
- Kızılırmak, İ., & Mugan Ertuğral, S. (2012). Sosyal turizmin gelişiminde yerel yönetimlerin rolü ve yapılan uygulamalar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 33-53.
- Kouřilová, J., & Kratochvílová, L. (2014). Social tourism support in the Czech Republic. *Czech Journal of Tourism*, 3(1), 63-81. <https://doi.org/10.2478/cjot-2014-0004>
- McCabe, S. (2009). Who needs a holiday? Evaluating social tourism. *Annals of Tourism Research*, 36(4), 667-688. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2009.06.005>
- McCabe, S. (2020). “Tourism for all?” Considering social tourism: a perspective paper. *Tourism Review*, 75(1), 61-64. <https://doi.org/10.1108/TR-06-2019-0264>
- McCabe, S., & Diekmann, A. (2015). The rights to tourism: Reflections on social tourism and human rights. *Tourism Recreation Research*, 40(2), 194-204. <https://doi.org/10.1080/02508281.2015.1049022>
- McCabe, S., Joldersma, T., & Li, C. (2010). Understanding the benefits of social tourism: Linking participation to subjective well-being and quality of life. *International Journal of Tourism Research*, 12(6), 761-773. <https://doi.org/10.1002/jtr.791>

- McCabe, S., & Johnson, S. (2013). The happiness factor in tourism: Subjective well-being and social tourism. *Annals of Tourism Research*, 41, 42-65.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2012.12.001>
- Morgan, N., Pritchard, A., & Sedgley, D. (2015). Social tourism and well-being in later life. *Annals of Tourism Research*, 52, 1-15.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2015.02.015>
- Pyke, J., Pyke, S., & Watuwa, R. (2019). Social tourism and well-being in a first nation community. *Annals of Tourism Research*, 77, 38-48.
<https://doi.org/10.1016/j.annals.2019.04.013>
- Sarı, C., Çakır, G., & Doğan, B. (2022). Sosyal turizm unutuluyor, turizmin tek amacı döviz kazanmak mıdır? *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 8(24), 20-37.
- Sarıipek, S., & Demir Sarıipek, A. (2023). Sosyal turizmin engelliler ve ailelerinin üzerindeki etkisi: Erdek'te bir uygulama. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 610-627.
<https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1343>